

Remissvar på betänkandet Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU2016:13)

I februari 2016 överlämnades utredningen "En palett för ett stärkt civilsamhälle" till regeringen. Utredningen har på ett förtjänstfullt sätt gått igenom ett stort antal hinder för det civilsamhället och lägger förslag till förändringar som skulle, om de genomförs, förbättra förutsättningarna för civilsamhället.

Svenska Orienteringsförbundet (SOFT) har givits tillfälle att lämna synpunkter på remissen av betänkandet Palett för ett stärkt civilsamhälle och ger i detta remissvar kommentarer till flertalet av de förslag som utredningen lägger.

Kapitel 4 Förslag för att värna och stärka det civila samhällets roll i demokratin och samhället

Kapitel 4.1.4 Att företräda en grupp – civilsamhället som röstbärare och opinionsbildare

Utredningen föreslår att statliga myndigheter årligen skall rapportera de kontakter och samråd som myndigheten har haft med det civila samhället inom ramen för sitt uppdrag och när så har bedömts relevant. Regeringen ska årligen till riksdagen rapportera de kontakter och samråd som statliga myndigheter och Regeringskansliet har haft med det civila samhället. Utredningen har varit i kontakt med ett antal myndigheter och gör bedömningen att en återrapportering av de kontakter och samråd som myndigheter haft kan rymmas inom myndigheternas befintliga anslag.

Kommentar från Svenska Orienteringsförbundet:

Svenska Orienteringsförbundet stödjer detta förslag. Det är viktigt att statsmakterna och myndigheter ser det civila samhället som viktig "stake holder" i samhällsutvecklingen och de bör därför på ett rimligt sätt återrapportera kontakterna och samråden och vad det lett till.

Kapitel 4.1.5 Vikten av strukturer för dialog och inflytande

Utredningen gör bedömningen att den politiska ledningen bör delta inom ramen för befintlig struktur för dialog med det civila samhället på nationell nivå. Fortlöpande uppföljning av de åtgärder som parterna gör i samband med dialogen bör fortsatt säkerställas. Överenskommelseprocesser och andra modeller för strukturerade samtal bör användas för samverkan med det civila samhällets organisationer lokalt och regionalt. I de pågående eller planerade dialog- och överenskommelseprocesserna bör kommuner och landsting också överväga att bjuda in nätverk och andra delar av civilsamhället som inte har en formaliserad juridisk form.

Kommentar från Svenska Orienteringsförbundet:

Svenska Orienteringsförbundet ställer sig bakom bedömningen och de rekommendationer som ges. Det är viktigt att den politiska ledningen deltar och nyttjar de befintliga formella strukturerna.

Kapitel 5. Förslag för att underlätta civilsamhällets verksamhet

Kapitel 5.1.2 Bristande kunskap om det civila samhället.

Utredningen föreslår att ett tillägg görs i bestämmelsen i myndighetsförordningen om myndigheters skyldighet att samarbeta även med det civila samhällets organisationer när det är relevant för genomförandet av myndighetens uppdrag. Utredningen föreslår också att kunskap om och erfarenhet från det civila samhället kan ingå i den kravprofil som upprättas vid rekrytering av en myndighetschef.

Kommentar från Svenska Orienteringsförbundet

Att ändra myndighetsförordningen som utredningen föreslår, så att statens myndigheter inte bara är skyldiga att samarbeta med andra myndigheter utan även med civilsamhällets organisationer när det är relevant, för att genomföra myndighetens uppdrag, ser Svenska Orienteringsförbundet som positivt.

Kapitel 5.1.3 Hänsyn tas inte till det civila samhällets särart

Utredningen föreslår därför att det införs ett krav i kommittéförordningen (1998:1474) på att om förslagen i ett betänkande har betydelse för villkoren för det civila samhällets organisationer ska konsekvenserna i det avseendet redovisas i betänkandet. Det föreslås också att det införs ett krav i förordningen om konsekvensutredning vid regelgivning (2007:1244) om att förvaltningsmyndigheter i samband med regelgivning som kan påverka organisationer inom det civila samhället ska göra en konsekvensutredning avseende vilka effekter som ett genomförande av de nya eller ändrade reglerna får för dessa organisationer.

Kommentar från Svenska Orienteringsförbundet

Svenska Orienteringsförbundet menar det civila samhällets särart i samhället behöver tydliggöras och säkerställas. Konsekvenserna av ogenomtänkta förslag kan slå mycket hårt mot de ideella organisationerna. Frågan om konsekvensutredningar och bristen på statistik aktualiserar också behovet av mer forskning om det civila samhällets aktörer och dess roll i samhället. Införandet av dessa krav skulle betyda mycket för det civila samhället då detta säkerställer att begränsningar och försämringar som kan uppkomma av regeländringar belyses i konsekvensutredningarna. Detta sker inte idag och Svenska Orienteringsförbundet vill å det starkaste rekommendera att dessa två förslag genomförs.

Kapitel 5.1.4 Svårigheter att finansiera verksamhet.

Många organisationer inom den ideella sektorn har en ansträngd ekonomi. I tillägg upplever många organisationer en ökad administrativ börda och menar att kraven på framför allt bidragsansökningar och redovisningar har ökat. Utredningen föreslår därför att Tillväxtverket får i uppdrag att i sin årliga uppföljning av vissa myndigheters förenklingsarbete också, i relevanta fall, efterfråga åtgärder avsedda att förenkla för civilsamhällets organisationer. Utredningen föreslår också en översyn av kriterierna för stöd ur Allmänna arvsfonden i syfte att möjliggöra långsiktigt stöd.

Kommentar från Svenska Orienteringsförbundet

Idag krävs att projekt som beviljas medel ut Allmänna arvsfonden måste vara nyskapande. Detta är i och för sig positivt att man vill uppmuntra till nyskapande, men samtidigt uppstår problem när projekten tar slut och fortsatt finansiering saknas. Det vore därför en fördel om man såg över Arvsfondsdelegationens uppdrag och eventuellt ändrade kriterierna för beviljande av projekt, så att dessa kan bli mer långvariga och uthålliga. Detta skulle troligen ge större effekter för samhället. Svenska Orienteringsförbundet ställer sig därför positiv till förslaget.

Kapitel 5.2.1 Konkurrensrätten

Möjligheterna att utveckla den nationella konkurrensrättsliga lagstiftningen i förhållande till det civila samhällets organisationer styrs av EU-rätten. Det finns dock utrymme att vid tillämpningen av gällande reglering ta hänsyn till organisationernas särart.

Utredningen förslår att regeringen bör verka för ett klagörande av det EU-rättsliga läget i frågan om idrottens ideella verksamhet i Sverige strider mot EU:s konkurrensregler. Skulle ett sådant klarläggande innebära att så är fallet bör regeringen verka för att en förändring kommer till stånd som säkerställer idrottens särart ur ett konkurrensrättsligt perspektiv.

Kommentar från Svenska Orienteringsförbundet:

Svenska Orienteringsförbundet vill trycka på det ideella engagemangets betydelse för idrotten i Sverige och anser att det är viktigt att regeringen säkerställer idrottens särart ur ett konkurrensrättsligt perspektiv.

Kapitel 5.2.2 Konsumenträtten och förhållandet mellan medlem och förening.

Utredningen föreslår att Konsumentverket får i uppdrag att avseende ideella förenings verksamhet utarbeta en exempelsamling över vad som är, respektive inte är, näringsverksamhet enligt konsumentlagstiftningen. Arbetet ska bedrivas i samverkan med civilsamhällets organisationer i syfte att utforma exempelsamlingen utifrån de behov av tydliggöranden som organisationerna ser.

Kommentar från Svenska Orienteringsförbundet

Förslaget att låta Konsumentverket i samverkan med civilsamhällets organisationer ta fram en exempelsamling över vad som är, respektive inte är, näringsverksamhet i konsumenträttslig mening anser Svenska Orienteringsförbundet inte bör genomföras. Genom att acceptera att det finns ett köp-sälj-förhållande mellan medlemmar och organisationer försvagas de ideella organisationernas särart. Det kan inte vara rimligt att tala om näringsverksamhet i konsumenträttsligt avseende. Genom att acceptera detta förhållande inom konsumentlagstiftningen öppnas det upp för att likställa ideella organisationer med näringsverksamhet inom många områden. Svenska Orienteringsförbundet motsätter sig detta förslag.

Kapitel 5.2.3 Livsmedelsregelverket och civilsamhällets serveringsverksamheter

Utredningen föreslår att Livsmedelsverket får i uppdrag att ge vägledning till kommunerna avseende bedömningen av vilka verksamheter inom det civila samhället som utgör livsmedelsföretag och ge tydlig information om detta till civilsamhällets organisationer.

Kommentar från Svenska Orienteringsförbundet

Flertalet av medlemsföreningarna i Svenska Orienteringsförbundet erbjuder till försäljning enklare förtäring i samband med arrangemang. Svenska Orienteringsförbundet menar, i likhet med utredningen, att försäljning av livsmedel är en traditionell intäktskälla av stor vikt för många föreningar, och det är angeläget att den möjligheten finns kvar. Därför är det angeläget att svenska myndigheter arbetar för att EU-lagstiftningen avseende livsmedelsföretag inte får oönskade konsekvenser för de ideella organisationer som endast bedriver mer sporadisk och enklare försäljning av livsmedel. Svenska Orienteringsförbundet stödjer också utredningens förslag om att Livsmedelsverket ska ge kommunerna bättre vägledning i frågan.

Kapitel 5.2.9 Sjukvårdsinsatser i ideell regi

Utredningen refererar till år 2012 då Socialstyrelsen fastslog att frivilligorganisationer som använder legitimerad sjukvårdspersonal vid sina arrangemang är tvungna att ta fullt vårdgivaransvar, vilket bl.a. innebar journalföring. I regeringens regleringsbrev till Socialstyrelsen för budgetåret 2016 anges att Socialstyrelsen ska ta fram ett informationsmaterial om hälso- och sjukvårdens regelverk särskilt anpassat för ideella föreningar. Vidare framgår att informationsmaterialet ska syfta till att underlätta för hälso- och sjukvårdspersonal att verka inom ideella föreningar genom att kraven på verksamheten och på hälso- och sjukvårdspersonalen klargörs. Utredningen gör bedömningen att det finns anledning att tro att det informationsmaterial som Socialstyrelsen tar fram under våren 2016 kommer att stödja sjukvårdsinsatser i ideell regi.

Kommentar från Svenska Orienteringsförbundet:

Svenska Orienteringsförbundet anser att en uppföljning av Socialstyrelsens uppdrag är nödvändig för att möjliggöra sjukvårdsinsatser vid ideella föreningars arrangemang.

Kapitel 5.2.10 Fortifikationsverkets markupplåtelse

Svenska Orienteringsförbundet kan konstatera att de flesta markägare ställer sig positiva till att, utan avgift, upplåta mark för friluftslaterade arrangemang som går utöver allemansrätten, då våra medlemsorganisationer frågar om detta. Att då statens egen myndighet i form av Fortifikationsförvaltningen genom förordning (1993:527) om förvaltning av statliga fastigheter m.m. känner sig tvingade att ta ut en avgift för att ideella organisationer skall beredas tillträde till den mark vi gemensamt äger menar Svenska Orienteringsförbundet är fel.

Utredningen föreslår att en översyn görs av bestämmelserna om förordningen om förvaltning av statliga fastigheter, i syfte att undanta det civila samhället för kostnader förknippade med korttidsupplåtelser av fastigheter. Fortifikationsverket har enligt utredningen en intäkt om 690 000 kronor per år för korttidsupplåtelse varav ca.hälften kommer från civilsamhällets aktörer. Samtidigt menar Fortifikationsverket att myndighetens kostnader för åtgärder inför, under och efter en korttidsupplåtelse är i samma nivå som intäkten, eller högre. Eftersom Fortifikationsverket troligen inte har någon kostnad för marken är den avgift som civilsamhället betalar endast en marginalkostnad för den omfattande handläggning som krävs enligt Fortifikationsverket. En aspekt som inte nämns i utredningen är att det för en orienteringstävling kan behöva skrivas avtal om flera fastigheter som ligger invid varandra, ett avtal för varje fastighet och detta blir både omfattande och dyrt för den enskilda föreningen.

Kommentar från Svenska Orienteringsförbundet

Förslaget att tillsätta en utredning som ser över Fortifikationsverkets förordning i syfte att införa ett undantag i bestämmelsen som möjliggör att avgift inte tas ut för korttidsupplåtelser till allmännyttiga ideella organisationer anser Svenska Orienteringsförbundet positivt. Detta skulle underlätta för det organiserade friluftslivets och idrottslivets möjlighet att bedriva verksamhet och skulle i förläggningen vara positivt för folkhälsan. Svenska Orienteringsförbundet anser att denna utredning är mycket angelägen och kan erbjuda sig att bistå en sådan utredning med expertkunskap. Svenska Orienteringsförbundet menar att det är en avsevärd skillnad på den eventuella skada som en orienteringstävling kan åstadkomma jämfört med den skada som försvarets bandvagnar åstadkommer vid motsvarande korttidsuthyrning. Därför borde ett enklare förfarande vid korttidsuthyrning till medlemmar i Svenska Orienteringsförbundet kunna aktualiseras.

Svenska Orienteringsförbundet föreslår därför att orienteringsföreningar vid korttidsuthyrning skall kunna ansvara för inspektion under och efter upplåtelsen i en form av självkontroll. En självkontroll som utarbetas i samarbete med Fortifikationsverket. På detta sätt minskas arbetet för Fortifikationsverket och kostnaden för att upplåta marken för civilsamhället skulle ytterligare minska. Detta måste dock skrivas in i förordning (1993:527) om förvaltning av statliga fastigheter m.m.

Kapitel 5.2.11 Verksamhet i nationalparker

Utredningen refererar till Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2012 i uppdrag att se över föreskrifterna för landets nationalparker. Uppdraget redovisades i juni 2014. Målet med översynen var enligt uppdraget att ta bort onödiga begränsningar för kommersiell verksamhet och friluftsliv samtidigt som syftet med inrättandet av nationalparken skulle värnas.

Ett resultat av översynen är att Naturvårdsverket har tagit bort förbudet mot kommersiell verksamhet i sju nationalparker. Förbudet har i de flesta fall ersatts med tillstånds- eller samrådsplikt för all organiserad verksamhet med viss omfattning, oberoende av om den är av kommersiell eller ideell art. I de flesta fall har också en tillståndsplikt för idrottstävlingar och idrottsarrangemang införts.

Utredningen ser inte behov av förslag om ändring i föreskrifterna. Utredningen noterar dock att detta är ett exempel på ett sammanhang där civilsamhällets organisationer, som icke kommersiell aktör, gynnades av det tidigare gällande regelverket. Genom att det inte görs någon åtskillnad mellan civilsamhällets organisationer och kommersiella aktörer tillkommer tillståndsplikt för vissa typer av arrangemang som organisationerna tidigare kunnat genomföra utan föregående myndighetskontakt. Utredningen menar att det är angeläget att en praxis utvecklas där hänsyn tas till att de organisationer, som t.ex. friluftorganisationer och miljöorganisationer, som har som ändamål att skydda och värna naturen kan antas vara mycket aktsamma om naturen vid sina arrangemang. Detta bör beaktas vid prövning av tillstånd att genomföra arrangemang.

Kommentar från Svenska Orienteringsförbundet

Svenska Orienteringsförbundet menar att den förändring som genomförts när det gäller tillståndsplikt för ideella organisationer att genomföra verksamhet i nationalparker är ytterligare ett exempel på när ideella organisationer och kommersiella aktörer likställs av myndigheter. Genom att gradvis försämra och försvåra för det civila samhället genom tillstånd som skall sökas av ideellt engagerade ledare/personer kommer intresset för att skapa arrangemang i nationalparker att minska. Det kan ses som en liten marginell förändring, men sammantaget ser Svenska Orienteringsförbundet att detta är en del av ”de små stegens tyranni” där civilsamhället får det allt svårare att engagera människor och att genomföra verksamhet. Svenska Orienteringsförbundet har inte kännedom om något fall när ideella organisationer misskött sig och där ett förfarande med tillstånds- och samrådsplikt skulle kunna förbättra en sådan situation. Svenska Orienteringsförbundet hade förväntat sig att utredningen kommit med förslag hur de ideella organisationernas aktiviteter skulle kunna gynnas även i nationalparker.

/Susanne Söderholm
Förbundschef, Svenska Orienteringsförbundet